

Centralparks

**Budovanie kapacít pre manažment
chránených území v Karpatoch
pre integrovanie a harmonizovanie
ochrany biodiverzity a miestneho
socio-ekonomického rozvoja**

INFORMÁCIE O VÝSLEDKOVÝCH PROJEKTOCH

Budovanie kapacít pre manažment chránených území v Karpatoch

Karpaty sa rozprestierajú v ôsmich krajinách Európy a tvoria prirodzený most medzi západnou a východnou Európou s nesmiernou ekologickou hodnotou. Sú tu zastúpené rozličné cenné ekosystémy a typy krajiny a sú domovom pre mnohé pôvodné a endemické druhy. V chránených územiach Karpát sa nachádzajú vzácne lesné, horské, lúčne a mokradňové biotopy ako aj geologické a geomorfologické útvary. Poskytujú množstvo služieb, z ktorých majú prospech miestni obyvatelia a sú dôležité pre miestny udržateľný rozvoj.

Efektívny manažment chránených území predstavuje jednu z kľúčových výziev pre ochranu biodiverzity v Európe a vo svete v 21. storočí. Napriek rozličným podmienkam čelia chránené územia podobným ohrozeniam, ktorých riešenie je možné len formou nadnárodnej spolupráce. Globálne environmentálne procesy ako sú zmena klímy, invázne druhy a hrozby spôsobené činnosťou človeka vytvárajú veľký tlak aj na ekoregión Karpát.

Projekt **Centralparks** predstavuje integrovaný prístup pri harmonizácii ochrany prírody s miestnym socio-ekonomickým rozvojom a pri budovaní kapacít pre zabezpečenie efektívneho manažmentu chránených území. Cieľom projektu **Centralparks** je podporiť a prehĺbiť implementáciu **Rámcového dohovoru**

o ochrane a udržateľnom rozvoji Karpát a jeho tematických protokolov. Výsledkom implementácie projektu v posledných troch rokoch boli aktivity v pilotných územiach a strategické dokumenty na karpatskej úrovni, ktoré poskytujú cenné informácie a skúsenosti pre ďalšiu podporu dlhodobého udržateľného rozvoja v Karpatoch, ale aj v ostatných regiónoch.

8 partnerov projektu

7 krajín

14 plánovaných výstupov

1.3 mil. Eur ERDF/EFRR

1.6 mil. Eur rozpočet projektu

04.19-03.22 trvanie projektu

Spoločná práca – tematické nadnárodné pracovné skupiny

Od začiatku spolupráce v roku 2019 projekt **Centralparks** smeroval k vytvoreniu vzájomne obohacujúceho partnerstva medzi Českou republikou, Maďarskom, Poľskom, Rakúskom, Rumunskom, Slovenskom a Talianskom. Projekt je postavený na spolupráci medzi rôznymi sektormi, so zapojením širokého spektra záujmových skupín, zainteresovaných subjektov a miestnej verejnosti. Podpora zo strany Sekretariátu Karpatského dohovoru ukotvila strategický prístup v rámci projektu **Centralparks** na politickej úrovni, za aktívnej spolupráce so zúčastnenými krajinami Karpatského dohovoru a príslušnými ministerstvami životného prostredia.

Boli vytvorené **štyri tematické nadnárodné pracovné skupiny**, v ktorých boli zastúpení národní experti a správy chránených území z regiónu Karpát. Ich úlohou bolo vypracovanie strategických dokumentov a nástrojov pre dlhodobú podporu regiónu Karpát.

Bolo realizovaných niekoľko školení a workshopov s cieľom preniesť do praktickej roviny výstupy projektu **Centralparks**, sprístupniť ich a umožniť ich využitie pre zainteresované skupiny v Karpatoch. Výsledky môžu ďalej inšpirovať a povzbudiť podobné cieľové skupiny v horských oblastiach nielen v strednej Európe.

Tematické nadnárodné pracovné skupiny

Zameranie: hlavné tlaky, ktoré spôsobujú stratu biodiverzity v Karpatoch

- rozvoj infraštruktúry, ktorý ohrozuje ekologickú konektivitu a kvalitu krajiny
- tlak zo strany cestovného ruchu
- degradácia, fragmentácia a ničenie biotopov

VÝSTUPY

Karpatská stratégia pre zlepšenie ochrany biodiverzity a krajiny v chránených územiach a mimo nich

Stratégia pre rozvoj miestneho udržateľného turizmu založeného na prírodnom a kultúrnom dedičstve Karpát

Príručka pre komunikáciu medzi chránenými úzmiami a miestnymi komunitami v Karpatoch

Karpatský nástroj na hodnotenie ekosystémových služieb

Výstupy boli vypracované na podporu implementácie Protokolu o zachovaní a udržateľnom využívaní biologickej a krajinej diverzity a Protokolu o udržateľnom cestovnom ruchu k Rámcovému dohovoru o ochrane a udržateľnom rozvoji Karpát na miestnej a regionálnej úrovni, podľa priority súčasného predsedníctva v Dohovore.

Ochrana biodiverzity a krajiny

Ochrana prírodných území pred ničivým vplyvom ľudskej činnosti je najdôležitejším krokom k zabezpečeniu nedotknutých ekosystémov. Väčšina chránených území v Európe má však príliš malú výmeru na to, aby zabezpečili celkovú ochranu horských ekosystémov a biotopov. Efektívna ochrana krajiny a biodiverzity preto musí zahŕňať aj územia mimo existujúcich, často relatívne malých chránených území.

Preto v rámci projektu Centralparks bola vytvorená tematická nadnárodná pracovná skupina, aby sa k problémom ochrany biodiverzity a krajiny v Karpatoch pristúpilo spoločne. Pracovná skupina vypracovala **Karpatskú stratégiu pre zlepšenie ochrany biodiverzity a krajiny v chránených územiach a mimo nich.**

Stratégia rieši výzvy a špecifické opatrenia týkajúce sa zachovania, ochrany, obnovy a udržateľného využívania druhov, prírodných a prírode blízkych biotopov ako aj krajiny v chránených územiach aj voľnej krajine. Cieľom je zabezpečenie ekologickej konektivity a posilnenie ekologickej siete v regióne Karpát.

V roku 2021 bola Stratégia implementovaná v dvoch pilotných aktivitách v Poľsku a Maďarsku so zapojením dvoch karpatských chránených území (Pieninský národný park v Poľsku a Dunajsko-

Pre ďalšie projektové
materiály naskenujte QR kód:

ipeľský národný park v Maďarsku) a v okolitých obciach. Tieto pilotné aktivity sprostredkovali dialóg medzi správami národných parkov a miestnymi orgánmi v okolí národného parku. Toto je cesta ako zabezpečiť integritu prirodzených biotopov a krehkú ekologickú konektivitu medzi chráneným územím a jeho širším okolím.

Chránené územia v Karpatoch sú často súčasťou rozmanitej mozaiky v človekom pozmenenej krajine.

Udržateľný cestovný ruch

Chránené územia predstavujú jednu z hlavných turistických atrakcií v Karpatoch a aj preto zohrávajú dôležitú úlohu vo formovaní povedomia v otázkach životného prostredia s osobitnou pozornosťou venovanou turistom a miestnym komunitám. Nadmerný cestovný ruch však ohrozuje krehké horské ekosystémy, biotopy a druhy.

Aj preto experti v rámci **Centralparks** vypracovali **Stratégiu pre rozvoj miestneho udržateľného turizmu založeného na prírodnom a kultúrnom dedičstve Karpát**. Tlak návštevníkov, ktorý je vytváraný na najcitlivejšie oblasti, je potrebné rozptýliť a smerovať do blízkych, ekologicky menej citlivých oblastí s väčšou absorpčnou kapacitou s cieľom predchádzať alebo znižovať negatívne dôsledky cestovného ruchu v chránených územiach. Táto Stratégia sa zaoberá ochranou, udržateľným využívaním prírodných zdrojov a zvyšovaním povedomia o prírodných a krajinných hodnotách a kultúrnom dedičstve. Zároveň je jej cieľom znižovať turistický tlak a dôsledky pre krehké horské ekosystémy a nerovnosti v socio-ekonomickom rozvoji v regióne Karpát a podporovať miestne ekonomiky prostredníctvom miestneho cestovného ruchu a miestnych produktov.

V Magurskom národnom parku (Poľsko) a jeho okolí sa uskutočnilo päť workshopov a konzultačných stretnutí so zameraním na prírodné

Pre ďalšie projektové
materiály naskenujte QR kód:

a kultúrne hodnoty národného parku a jeho okolia. V siedmich obciach v okolí národného parku sa otestovali riešenia navrhované v Stratégii. Na základe týchto stretnutí bola vypracovaná Miestna stratégia pre Magurský región, ktorá môže byť následne zapracovaná do ďalších miestnych rozvojových stratégií pre obdobie rokov 2022 – 2030, ktoré budú prijímané miestnymi obcami.

V nadväznosti na Stratégiu bol organizovaný workshop aj v regióne Gemer na Slovensku, kde sa diskutovalo o plánoch na rozvoj miestneho prírodného a kultúrneho cestovného ruchu. Ďalšia akcia so zameraním na rozvoj miestneho udržateľného cestovného ruchu sa realizovala v mikroregióne Hornácko (Česká republika). Ďalej bolo zorganizovaných päť cezhraničných česko-slovenských stretnutí pre úrady, mimovládne organizácie, obyvateľov a miestnych sprievodcov za účelom výmeny poznatkov a skúseností získaných v projekte **Centralparks**.

Vypracovaná Stratégia pre rozvoj miestneho udržateľného turizmu nám pomohla prispôbiť miestne stratégie na podporu cestovného ruchu s prihliadnutím na potreby miestnej komunity ako aj ochrany prírody.

Marie Petrů

Riaditeľka Vzdelávacieho a informačného strediska Bílé Karpaty

Komunikácia s miestnymi komunitami

Vzájomná komunikácia medzi správami chránených území a miestnymi komunitami je pre ochranu Karpát kľúčová. Efektívna komunikácia dokáže zvýšiť podporu zo strany miestnych zainteresovaných skupín pre ochranu biodiverzity a krajiny a napomôcť tomu, aby sa ochrana prírody stala súčasťou miestneho socio-ekonomického rozvoja.

Mnoho chránených území v Karpatoch má však obmedzené kapacity na efektívnu komunikáciu s miestnymi komunitami a zainteresovanými skupinami, zväčša kvôli nedostatku pracovníkov, ktorí by boli vyškolení v komunikačných technikách. To má za následok nedostatočnú podporu miestnych komunít a skupín pre opatrenia ochrany prírody, čo predstavuje výzvu pre manažment chránených území.

Spolupráca s regionálnymi a miestnymi úradmi a s príslušnými zainteresovanými skupinami je nevyhnutná pre posilnenie ochrany a udržateľného rozvoja Karpát, ako aj pre zaručenie kvalitných životných podmienok v regióne pre súčasné a budúce generácie. Z tohto dôvodu Centralparks vypracoval Príručku pre komunikáciu medzi chránenými územiami a miestnymi komunitami v Karpatoch. Táto príručka má pomôcť budovať komunikačné mosty a vytvárať silné partnerstvá pre spoločné aktivity, z ktorých majú prospech aj príroda aj miestne obyvateľstvo.

Pre ďalšie projektové
materiály naskenujte QR kód:

V Poľsku sa uskutočnili dve školenia na zlepšenie zručností v zapájaní zainteresovaných skupín a v komunikácii s miestnymi komunitami pre pracovníkov správ chránených území a ďalšie subjekty verejného sektora.

Školenie v rámci projektu Centralparks o efektívnej komunikácii.

Inovatívny manažment ochrany prírody

V súčasnosti trpí ochrana prírody nedostatkom ľudských zdrojov a odborných kapacít, čo predstavuje významný problém aj z hľadiska dlhodobého plánovania. Stále sa používajú zastarané metódy mapovania biotopov, čo si vyžaduje špecifické znalosti, ktoré sú náročné na zdroje. Plánovaniu opatrení v ochrane prírody v súčasnosti chýbajú efektívne, integrované údaje založené na vedeckých poznatkoch. Z tohto dôvodu je potrebný vývoj a zavádzanie inovatívnych nástrojov a metód.

Centralparks sa zameria na poznanie a šírenie dobrých príkladov z praxe v oblasti manažmentu biodiverzity a lokalít. Výmena skúseností s inovatívnymi nástrojmi a metodickými prístupmi v mapovaní a hodnotení biotopov položila základ pre nový prístup k plánovaniu manažmentu biotopov. V priebehu projektu bola zavedená metodika s inovatívnym postupom pre posudzovanie lesov, ktorá slúži na komplexné hodnotenie lesov. Pre zlepšenie plánovania manažmentu trávnych biotopov bola tiež vypracovaná a testovaná nová metodika pre ich hodnotenie. Ako ukážka inovatívnych nástrojov bol v rámci projektu **Centralparks** testovaný nástroj LiDAR, čo je letecké laserové detekčné a zameriavacie zariadenie na topografické mapovanie, monitoring druhov a diverzity biotopu. Na základe skenov z LiDARu možno v dlhodobom horizonte dosiahnuť efektívnejšie plánovanie v oblasti ochrany prírody. LiDAR bol použitý v dvoch

Pre ďalšie projektové
materiály naskenujte QR kód:

typoch biotopov – v horskom prostredí a v riečnom údolí v pohorí Börzsöny v Dunajsko-ipeľskom národnom parku (Maďarsko). Použité testovacie metódy a získané skúsenosti hodnotili experti v oblasti inovatívnych manažmentových nástrojov ochrany prírody. Spoločne vypracovali Integrovaný plán ochrany prírody ako aj **Príručku pre vhodné integrované plánovanie ochrany prírody** s cieľom udržať dlhodobo efektívnu ochranu biodiverzity v regióne Karpát.

Príroda Karpát je veľmi významná pre ochranu mnohých rastlinných a živočíšnych druhov, ako je napr. fuzáč alpský.

Karpatský nástroj na hodnotenie ekosystémových služieb

Ekosystémové služby sa všeobecne chápu ako *prírodný kapitál* a prispievajú k udržateľnosti životného prostredia a sociálnej životaschopnosti. Sú to „úžitky z prírody priamo alebo nepriamo využívané človekom“, predovšetkým:

- základné zdroje poskytované ekosystémami (ako je potrava, voda, suroviny)
- úžitky z regulácie procesov v ekosystémoch (napr. regulácia klímy, kvality ovzdušia, kvality vody, opelenie, uskladňovanie uhlíka, protipovodňová ochrana, protierózna ochrana)
- spoločenské a kultúrne funkcie (napr. relax, rekreácia, vzdelávanie, duchovné hodnoty, umelecká inšpirácia)
- faktory, ktoré sú nevyhnutné pre tvorbu ekosystémových služieb (vodný cyklus, kolobeh živín, tvorba pôdy, fotosyntéza, biodiverzita)

V rámci projektu **Centralparks** odborníci z karpatských krajín vypracovali **Karpatský nástroj na hodnotenie ekosystémových služieb**, ktorý slúži ako návod na rozhodovanie založené na dôkazoch a informáciách. Spoločne s dokumentom **Návod Krok po kroku** poskytuje tento nástroj praktický súbor postupov na pochopenie toho, čo sa môže získať alebo stratiť určitým manažmentovými rozhodnutím a aké môžu byť jeho spoločenské dopady.

Pre ďalšie projektové
materiály naskenujte QR kód:

Nástroj môže napomôcť manažérom lepšie pochopiť a uchopiť potenciálne problémy, predísť konfliktom alebo ich eliminovať v regióne Karpát, ale aj v ostatných regiónoch.

Pre lepšie využitie Karpatského nástroja na hodnotenie ekosystémových služieb sa realizovali podujatia pre zainteresované skupiny v Česku, Maďarsku a na Slovensku. Účastníci vyjadrili naliehavú potrebu dostupnosti údajov a hodnotenia ekosystémových služieb pre komplexné vyhodnotenie úžitkov z ekosystémových služieb v príslušných krajinách. Uvítali vypracovanie Karpatského nástroja ako efektívnej podpory pri mapovaní a hodnotení ekosystémových služieb v Karpatoch.

Karpatský nástroj na hodnotenie ekosystémových služieb poskytuje v jednotlivých kapitolách prehľad konceptu ekosystémových služieb, jeho využívania v karpatských krajinách a niekoľko prípadových štúdií. Užívateľ tu nájde návod na postupné kroky pre hodnotenie ekosystémových služieb, ktorý pomôže pri uvedomení si hodnoty prírody Karpát.

Radoslav Považan
Občianske združenie PRONATUR (Slovensko), zostavovateľ a
spoluautor CEST

Súčasti dobrej komunikácie

Dôležitou súčasťou projektov je aj komunikácia a šírenie ich výsledkov. Je veľmi dôležité osloviť zainteresované strany, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu pre budúcnosť chránených území v Karpatoch. **Centralparks** mal za cieľ vytvoriť platformu na výmenu poznatkov a skúseností medzi rôznymi skupinami. Zapojili sme miestne komunity všetkých vekových kategórií s cieľom zvýšiť ich povedomie o hodnotách v území a okolí, motivovali sme ich zapájať sa do ochrany prírody a iniciatív udržateľného cestovného ruchu v ich regióne, ako aj pochopiť a podporiť nadnárodnú spoluprácu v oblasti ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva.

Konzorcium projektu **Centralparks** vytvorilo spoluprácu s projektmi ConnectGREEN a SaveGREEN z programu Interreg DTP, so spoločným cieľom posilniť Karpatskú sústavu chránených území (CNPA). Spolu s Karpatským dohovorom uvedené tri projekty organizovali dve interaktívne stretnutia počas Európskeho týždňa miest a regiónov a Európskeho zeleného týždňa. **Centralparks** spolupracoval s projektmi DaRe to Connect a LIFE SWiPE, a tiež konzultoval synergie s projektmi Interreg Connect2CE, CEETO a BEECH POWER.

Pre ďalšie projektové
materiály naskenujte QR kód:

V septembri 2021 organizoval **Centralparks** dve on-line stretnutia CNPA formou okrúhlych stolov ako aj 3. konferenciu CNPA vo Vyšehrade (Maďarsko). Projekt vybudoval tiež spoluprácu s ďalšími sieťami európskych chránených území ako sú DANUBEPARKS, ALPARC a Parks Dinarides s cieľom upevniť strategickú spoluprácu a posilniť spoločné aktivity pre zabezpečenie ekologickej konektivity medzi týmito regiónmi.

V projekte boli realizované rôzne aktivity na zvyšovanie povedomia, ako napr. karpatský plagát pre mládež, letáky, poučné kreslené video, s cieľom komunikovať výsledky projektu vizuálne lákavým spôsobom. Partneri spustili Kvíz o Karpatoch, ktorý propagoval geografické a biologické črty Karpát a zároveň informoval o aktivitách a výstupoch projektu. Vďaka týmto aktivitám a účasti partnerov na rôznych verejných podujatiach mala verejnosť možnosť dozvedieť sa o podstate projektu Centralparks, o našich cieľoch a práci.

Spoločne pre budúcnosť Karpát

Výstupy projektu **Centralparks** sú významné pre implementáciu Protokolu o zachovaní a udržateľnom využívaní biologickej a krajinnej diverzity (Bukurešť, 2008) a Protokolu o udržateľnom cestovnom ruchu (Bratislava, 2011) ku Karpatskému dohovoru (Kyjev, 2003), ako aj pre podporu dosiahnutia cieľov Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 „Prinavrátenie prírody do našich životov“.

Centralparks úzko spolupracoval so Sekretariátom Karpatského dohovoru. Partneri sa zúčastnili na zasadnutí Implementačného výboru Karpatského dohovoru (CCIC), na 6. zasadnutí konferencie zmluvných strán (COP6), na stretnutí pracovnej skupiny pre biodiverzitu a pracovnej skupiny pre udržateľný cestovný ruch. Projekt bol uvedený v rezolúciách COP6 v súvislosti s ochranou a udržateľným využívaním biologickej a krajinnej diverzity ako aj udržateľným cestovným ruchom, ktoré podporili snahu naďalej prispievať k ochrane prírodného a kultúrneho dedičstva Karpát. Odporúčania z 12. zasadnutia Implementačného výboru Karpatského dohovoru tiež nabádajú členské štáty k implementácii relevantných výstupov projektu Centralparks.

V nadväznosti na posledné tri roky spoločnej práce partnerstvo **Centralparks** vyjadrilo silný záväzok pre intenzívnu spoluprácu

v prospech spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva Karpát so zapojením Karpatskej sústavy chránených území (CNPA).

Záver 6. zasadnutia konferencie zmluvných strán Karpatského dohovoru ukázali, že na CNPA čakajú v budúcnosti dôležité úlohy. Tie zahŕňajú predovšetkým ochranu biodiverzity v Karpatoch i na celosvetovej úrovni, ako aj podporu implementácie Dohovoru o biodiverzite, globálneho rámca pre ochranu biodiverzity po roku 2020 a Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030. Preto bolo jednou z priorít projektu **Centralparks** aktivizovať CNPA, umožniť výmenu poznatkov a napomôcť CNPA stať sa novým príkladom tvorivej siete chránených území, nielen v Európe, ale aj v rámci celého sveta.

Karpatský dohovor poskytuje rámec pre spoluprácu a koordináciu politík, jadrom ktorých je ochrana a udržateľný rozvoj Karpát. Projekty dobrej praxe ako napr. Centralparks si zaslúžia našu pozornosť a plnú podporu, nakoľko významne prispievajú k ochrane a zachovaniu prírodného a kultúrneho dedičstva v regióne.

Harald Egerer
Vedúci kancelárie UNEP vo Viedni –
Sekretariát Karpatského dohovoru

Viac o projekte Centralparks

www.centralparks.eu

www.interreg-central.eu/Centralparks

Kontakt

Project Centralparks

European Academy of Bolzano/Bozen - Eurac Research

- vedúci partner

✉ isidoro.debortoli@eurac.edu

f www.facebook.com/Centralparks

in www.linkedin.com/company/centralparks

🐦 @Centralparks19

📺 www.tinyurl.com/y2xrtsb8

Fotografie: Duna-Ipoly National Park Directorate,
Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty,
Ekopsychology Society, European Wilderness Society,
Ewa Bujalska, NFA-Romsilva-Piatra Craiului National Park
Administration

Náš projekt je spolufinancovaný v rámci programu Interreg
CENTRAL EUROPE, ktorý podporuje spoluprácu pri riešení
spoločných regionálnych výziev v strednej Európe.

